

YENİ TƏLİM ÜSULLARINDAN İSTİFADƏ YOLU İLƏTƏRCÜMEYİ – HAL MATERİALLARININ MƏNİMSƏDİLMƏSİ

Sənətkarın həyatı və yaradıcılıq yolu ilə bağlı materialları proqrama nə üçün daxil edilir və onların tədrisində hansı vəzifələri yerinə yetirmək nəzərdə tutulur? Bu belə anlaşılmalıdır ki, ədəbiyyatımızın yaradıcıları olan bu sənətkarların hər birisi yaşadıkları dövrün canlı təmsilçiləridir. Demək olar ki, onların həyatı bir ibrət aynası və tərbiyə məktəbi kimi çıxış edə bilər. Onların mühiti, ədəbi aləmə gəlişi, fikir və duyğular aləminin formalaşdığı zəmin, dünyagörüşləri şagirdlərə müsbət əxlaqi-mənəvi keyfiyyətlər aşılayır. Şagirdlər aydın şəkildə və əyani olaraq dərk edə bilirlər ki, zamanından, dövründən asılı olmayaraq, xalq işinə yaxın olan, el yolunda qələm çalan, zəhmət çəkən heç bir kəs unudula bilməz. Kim el yolunda nə isə bir yaxşı iş görsə, onun istəklərinə biganə qalmasa, o adamlar, o şəxslər min illər keçərsə belə, xalqın yaddaşından çıxıb bilməz. Bu, bir həqiqətdir. Şagirdlər bu məlumatları öyrəndikcə başa düşürlər ki, insanların 60-90 illə ölçülən cismani ömürləri ilə yanaşı, mənəvi ömürləri də vardır. Özü də əgər bu mənəvi ömür mənəvi və xalqı üçün gərəkli olubsa, onda o, illər, əsrlər çərçivəsinə sığmır. Şagirdlər aydın şəkildə anlayırlar ki, insanın əbədi yaşarlılığı meyarları vardır. Bunun ən ümdəsi el-oba yolunda nələri isə eləməkdir. Bəyəm elə bir şəxs tapıla bilər ki, özündən sonra gələcək nəsillərə nə isə yaxşı və xeyirxah işlər qoyub getməyi fikirləşməsin və belə bir arzuya biganə qalsın? Yuxarı siniflərdə sənətkarın həyatı və yaradıcılıq yolu materialları öyrədildəndə bu kimi məsələlər həmişə müəllimin diqqət mərkəzində dayanmalıdır. Şagirdlər sənətkarların həyatına dərinləndirildikcə onlarda belə bir əqidə yaranmalıdır ki, kaş yaxşı işlər görə biləydim və mən də həmin görkəmli şəxsiyyətlər kimi doğma, qədirbilən xalqın yaddaşında yüz illərlə qalaydım. Bugünkü günümüzdə bu cür düşüncə tərzinə nə dərəcədə ehtiyac olduğuna söyləmək, yəqin ki, bir qədər artıq görünərdi?

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, VIII-IX siniflərdə isə tərcümeyi-hal materiallarının öyrədilməsi proqramın tələbi əsasında həyata keçirilir. Həmin siniflərin proqramında hər bir sənətkar haqqında verilən annotasiyada “həyat və yaradıcılığı haqqında məlumat” şəklində tələb irəli sürülmüşdür. Bundan çıxış edən dərslər müəllifləri bioqrafik məlumatla sənətkarın yaradıcılığı barədəki informasiyanı qovuşuq şəkildə vermişdir. Bu iki istiqaməti birləşdirən materiallar yığcam olduğundan onların tədrisində ayrıca saat verilməmişdir. Sənətkarın tədris olunan əsərinin məzmununun mənimsədilməsi üzrə işin müəyyən qismi həmin materialın öyrədilməsinə həsr edilən dərslərdə reallaşdırılır (1, s.132).

X-XI siniflərdə isə vəziyyət fərqlidir. Bu siniflərdə, proqramın tələbinə əsasən, müəlliflərinin də qarşısında fərqli vəzifə qoyulur; həmin siniflərin dərslərində hər bir sənətkarın həyatı haqqında əhatəli məlumatın verilməsi zəruri olmuşdur. Deyilənlərdən aydın olur ki, müxtəlif siniflərdə tərcümeyi-hal materiallarının öyrədilməsi fərqli yanaşma tələb edir. Bu fərqli yanaşma metodların, priyomların, vasitələrin, iş növlərinin və formalarının seçilməsini şərtləndirir. Ənənəvi metodikada tərcümeyi-hal materiallarının öyrədilməsi yollarından kifayət qədər danışılmış, məktəb təcrübəsi ümumiləşdirilərək faydalı tövsiyələr verilmişdir. Bu sahədə zəngin təcrübə qazanan müəllimlər bioqrafik məlumatların mənimsədilməsini hər bir mərhələnin (V-VII, VIII-IX, X-XI siniflər üzrə) özünəməxsusluğunu nəzərə almaqla həyata keçirirlər. Lakin tərcümeyi-hal materiallarının tədrisi prosesində məktəb təcrübəsində yol verilən qüsurlar barədə də metodik ədəbiyyatımızda az yazılmışdır. Bu qüsurlar, əsasən, dərslərdən irəli gəlir (4, s.82).

Dərslərlərin bir qisminə rəqəm sıxlığı, faktların sadalanmasına aludəçilik yazıçının şəxsiyyətinin, onun yaradıcılığının istiqamətləndirilməsinə, dünyagörüşünün formalaşmasına təsir edən mühüm sosial-siyasi hadisələrin şərhini ya kölgədə qoyur, ya da unutdurur. Nəticədə tərcümeyi-hal materiallarının öyrədilməsinə həsr edilən dərslər sönük, maraqsız keçir, şagirdlərdə əzbərciliyə (dərslərdəki materialın məzmunu bunu tələb edir) meyli güclənir.

Tərcümeyi-hal materiallarının tədrisində müşahidə edilən digər bir qüsurlar subyektiv səbəblə bağlıdır; bəzi müəllimlər ehtiyac olmadan dərslərdə xeyli əlavə material cəlb edir, onsuz da ağır olan proqramı yükləyirlər. Bu, xüsusən V-IX siniflərdə yol verilməzdir. Əlbəttə, hər bir sənətkarın tərcümeyi-hal materiallarının öyrədilməsi prosesində müəllimin əlavə məlumatına ehtiyac yaranır. Lakin bundan sui-istifadə edilməməlidir. Fəal/interaktiv təlim tədris materialının lüzumsuz olaraq yüklənməsini məqbul saymır (3, s.63).

Tərcümeyi-hal materiallarının öyrədilməsinə həsr edilən dərslərdə fəal/interaktiv təlimin tətbiqi maraqlı nəticələrin əldə edilməsinə səbəb olmuşdur. V sinifdə “Qara torpaq və sarı qızıl” hekayəsinin tədrisindən əvvəl onun müəllifi – S.Rəhimov haqqında şagirdlərə müəyyən məlumatın verilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Dərslərdə müəllif haqqında verilən məlumat, yığcam olsa da, maraqlıdır; bu mətnə yazıçı haqqında aşağı siniflərdə öyrənilmiş məlumatların xatırlanması tələbinin irəli sürülməsi diqqəti, xüsusilə cəlb edir.

Motivasiya.

Dərslər müəllimlərlə başlayıram.

M.- Siz keçən il- dördüncü sinifdə “Şir və tülkü” adlı bir hekayə oxumuşsunuz. O, hekayəni xatırlayırsınız mı? Hekayədə nədən danışılır? Şagirdlərin əksəriyyəti fəallıq göstərir, süjeti, demək olar ki, olduğu kimi xatırlayır.

Yenidən sinifə müraciət edirəm:

M.- Bəs bu maraqlı hekayəni kim yazmışdır? Sinifə sükut çökür. Şagirdlərin gərginlik içində düşüncələrini müşahidə edirəm. Onlardan doğru cavab ala bilmirəm, amma kədərlənmirəm. Açıq-aşkar hiss edirəm ki, şagirdlərin çoxu narahatdır, qaşlarını çataraq nigarənciliklə qurcuxur... Onları intizardan qurtarıram: Heykəni Süleyman

²² ADPU Aqcabədi filiali. Müəllim

Rəhimov yazmışdır! Şagirdlərimin sifətində yaranan rahatlıq cizgilərini, daha dəqiq desəm, məmunluğu bir anlığa müsahibə edir və ucadan:

- "Amma..." deyirəm, bir anlığa fasilə edir, sifətlərdə intizarın yarandığı daxili razılıqla müşahidə edirəm...

-Amma bu yazıçı haqqında məlumatınızın olması vacibdir. Madam ki hekayəsini xoşlayırsınız, deməli onu, həm də tanımalıyırsınız ki, sonralar da əsərlərinə rast gələndə oxuyasınız.

Beləliklə, mövzunu elan edir və lövhədə yazıram:

Süleyman Rəhimov (1900-1983).

Sinfə müraciət edirəm:

-Yazıçı haqqında hansı məlumatlar sizi maraqlandırır?

Şagirdlərin fikirləri dinləndikdən sonra tədqiqat sualını lövhədə yazıram.

Tədqiqat sualı: Süleyman Rəhimovun həyatı və yaradıcılığı barədə nələri bilmək vacibdir? Sonra tədqiqatın aparılması mərhələsi gəlir.

Tədqiqatın aparılması.

Şagirdlər dərslərdə S. Rəhimovun həyatı və yaradıcılığı barədə verilmiş məlumatı, yazıcının xatirələri əsasında hazırladığım yığcam mətni (həcmi bir səhifədən də az olmuşdur) fərdi olaraq oxuyur, lövhədə əks olunmuş aşağıdakı cədvəl dəftərlərində doldururlar:

Anadan olduğu yer	Təhsil aldığı məktəblər	Çalışdığı peşələr	Əsas əsərlərin adı	Ən çox yazdığı məsələlər

Növbəti mərhələ qazanılmış biliklərin mübadiləsi olur.

Məlumatın mübadiləsi.

Hər şagird parta yoldaşı ilə fikir mübadiləsi aparır. Cütlər cədvəllərini müqayisə edir, vacib saydıqları düzəlişləri aparır, əlavələr edirlər.

Yeni mərhələyə keçilir.

Məlumatın müzakirəsi və təşkili

Lövhəyə iki şagird dəvət edirəm. Onlardan biri cədvəldəki ilk üç sütunu, ikincisi isə son iki sütunu doldurur. Bu prosesdə maraqlı məqamlar müşahidə olunur; müxtəlif mənbələrə, xüsusən internetə müraciət edən şagirdlərin əlavələri dolğunluğu, zənginliyi ilə seçilir. Bütün şagirdlər lövhədə (cədvəldə) yazılanları izləyir və öz yazılarına əl gəzdirlirlər. Zəif şagirdlərdən birinə cədvəldəki məlumata əsaslanmaqla S. Rəhimovun həyatı və yaradıcılığı barədə danışmağı həvalə edirəm.

Növbəti mərhələyə keçirilir.

Nəticənin çıxarılması, ümumiləşdirmənin aparılması.

Şagirdlərin müstəqil fikir söyləmələrinə, öz qənaətlərini bildirmələrinə nail olmaq üçün istiqamətləndirici suallardan istifadə edirəm:

Süleyman Rəhimovun həyatı, yaradıcılığı barədə məlumatın öyrənilməsi nəyə görə əhəmiyyətlidir?

-Yazıçı bu gün yaşasaydı əsərlərini hansı mövzuda yazardı, o, əsərlərində ən çox hansı məsələlərdən söz açardı? Nə üçün belə düşündüyünüzü əsaslandırın.

Sonda qiymətləndirməni həyata keçirirəm.

Qiymətləndirmə:

Şagirdlərin hər birinə dərslərdəki fəaliyyətini, dərslərin özünü (bioqrafik məlumatın mənimsənilməsinə həsr olunan mərhələni) qiymətləndirməsi üçün imkan yaradırəm. Şagirdlərə fərdi qiymətləndirmə vərəqi paylayıram. Onlar artıq bilirlər ki, 0-dan 10-a qədər olan 4 şkala üzrə qiymətləndirmə aparmalıdırlar. Yəni şagird göstərilən tələbi əsas götürməklə müvafiq rəqəmi göstərməlidir (dairəyə almalıdır).

Şagirdin adı və soyadı _____ Tarix _____

Mövzunun mənimsənilməsi

Çox zəif: 012345678910 tam mənimsəmişəm.

Dərslə fəal olması (sual verməsi, suallara cavab verməsi, əlavələr etməsi).

Fəal olmadım: 012345678910 çox fəal oldum.

Dərslə digərlərini dinləməsi.

Zəif dinlədim: 012345678910 çox diqqətlə dinlədim.

Dərsin maraqla olub-olmaması.

Maraqlı olmadı: 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 çox maraqlı oldu.

Müəllim üçün məlumat

Bioqrafik məlumatın V, VI və VII siniflərdə bu şəkildə mənimsədilməsi məqsəda uyğundur. Lakin burada yalnız birdərs modeli verildi. Yəni V-VII siniflərdə bioqrafik məlumatların öyrədilməsi prosesində dərsin fərqli şəkildə (modeldə) qurulması da mümkün və faydalıdır. Müəllim sövqetməni başqa cür təşkil edə bilər, tədqiqat sualı fərqli məzmununda ola bilər vəs.

Bir mühüm məsələni də unutmamaq olmaz; bədii əsərin tədrisinə ayrılan vaxt az olarsa, V, VII siniflərdə bioqrafik məlumatın ənənəvi metodların tətbiqi ilə mənimsədilməsi məqbul sayıla bilər. Məsələn, VI sinifdə Abbas Səhhətin "Vətən" şerinin tədrisinə proqramda bir saat ayrılmışdır. Deməli, vaxtın məhdud olması müəllimin tərcümeyi-halını yuxarıdakı

qaydada öyrətməyə imkan verməyəcəkdir. Belə olan halda müəllim yığcam məlumat verməklə kifayətlənə bilər. Şagirdlər dərsdə öyrəndiklərini digər mənbələrdən (o cümlədən internet şəbəkələrindən) əldə etdikləri məlumatlarla zənginləşdirməli olurlar (7).

Müəllim üçün məlumat

Yuxarıda qeyd olunduğu kimi, VIII və IX siniflərdə tərcümeyi-hal materiallarının öyrədilməsi həm əvvəlki (V-VII), həm də sonrakı (X-XI) siniflərdən fərqlənir; bu iki sinifdə bioqrafik məlumatla sənətkarın yaradıcılığı barədəki məlumat qovuşuq verilir. Üstəlik onun tədrisi üçün ayrıca saatın nəzərdə tutulması eksperimentin təşkilində ciddi çətinliklərin meydana çıxmasına səbəb oldu; bu birinci növbədə vaxt qıtlığında özünü göstərdi. Bu faktın özü də bir daha sübut edir ki, ədəbiyyatdan mövcud proqram yeni texnologiyaların tətbiqi baxımından əlverişli deyildir.

C. Məmmədquluzadənin VIII sinifdə öyrədilən tərcümeyi-halı (yaradıcılığı ilə qovuşuq) eksperiment materialı kimi müəyyənləşdirilmişdir.

Şagirdlərin əksəriyyəti Cəlil Məmmədquluzadənin nəzərdə tutulduğunu bildirir. Belə olduğu halda mövzunu elan edir və lövhədə yazıram: Cəlil Məmmədquluzadə (1866-1932).

Şagirdləri aşağıdakı tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsinə istiqamətləndirirəm:

Tədqiqat sualı:

C. Məmmədquluzadənin həyatı və yaradıcılığı barədə nələri öyrənmək vacibdir?

Şagirdlər fikirlərini söyləyirlər və bunun əsasında tədqiqatın hansı istiqamətdə aparılmasının lazım olduğu müəyyənləşdirilir.

Tədqiqatın aparılması.

Lövhədə əksini tapmış aşağıdakı cədvəli dəftərlərinə köçürmələrini şagirdlərdən xahiş edirəm.

Anadan olduğu yer və mühiti	Təhsil aldığı məktəblər, fikri inkişafına onların təsiri	Çalışdığı sahələr	İlk əsərləri	Çap etdirdiyi jurnal və onun əhəmiyyəti	Bədii əsərlərinin mövzusu, onlarda əksini tapan başlıca məsələlər (yazıçını düşündürən, narahat edən problemlər)

Şagirdlər aşağıdakı mənbələr üzrə fərdi qaydada işləyir, əldə etdikləri məlumat əsasında cədvəli doldururlar:

Müəllim üçün məlumat

Fəal/interaktiv təlimin mühüm əlamətlərindən biri informasiya (bilik) mənbəyinin çox olmasının təmin edilməsidir. Çap materialları (məqalə, elmi və bədii əsərlər, xatirələr və s.) mühüm mənbələrdən sayılır. Klassik metodikada çap materiallarından istifadə faydalı hesab edilsə də, konkret tövsiyələr verilməmişdir. Bu materialların sinifdən asılı olaraq hansı həcmdə və necə tətbiq olunması, öyrəlinən mövzu ilə əlaqələndirilməsi yolları və s. tətbiq olunmamışdır. Xarici ölkələrin pedaqoji ədəbiyyatı ilə tanışlıq göstərir ki, bütün siniflərdə müxtəlif mənbələrdən – çap materialları, internet, kompyuter, elektron vasitələri və s. istifadə zəruri tələb kimi həyata keçirilir.

Aşağı siniflərdə (VI sinif də daxil olmaqla) çap materiallarının hansı bölməsindən istifadə olunacağı, nələrə diqqət yetirməyin vacib olması və s. barədə şagirdlərə tövsiyələr verilir. Yuxarı siniflərdə tövsiyələrdəki konkretlik zəifləyir; şagirdlərin çap materiallarından özləri üçün lazım olanları seçə bilmələri onların müstəqilliyinin göstəricisi kimi qiymətləndirilir.

Çap materiallarındakı fikirləri müqayisə etmək lazım gələndə, yaxud onlarda mübahisəli məqamlar olanda yuxarı siniflərdə də istifadə mənbəyi dəqiqliklə göstərilir. Biz eksperimentin gedişində fərqli yol seçməyə məcbur olduq. Buna əsas səbəb şagirdlərin təcrübəsizliyi idi; elə ilk mərhələdə aydınlaşdı ki, hətta X-XI sinif şagirdləri belə mənbələrlə müstəqil işləyə bilmir. C. Məmmədquluzadənin “Anamın kitabı” ilə bağlı konkret tapşırıq üzrə təklif olunan cəmi iki mənbədən (çap materialından) istifadə etməli olan şagirdlər xeyli vaxt sərf etsələr də, əhəmiyyətli nəticə əldə edə bilmədilər. Məhz buna görə də eksperimentin gedişində şagirdlərin istifadə etdikləri çap materiallarının bölmələri dəqiq göstərildi. Təcrübə onu da təsdiq etdi ki, bu istiqamətdəki işə aşağı siniflərdən başlanması şagirdlərin yuxarı siniflərdə mənbələrlə müstəqil işləmələrinə imkan yaradır. Lazım olan səhifələrin surətini çıxarmaqla problemi həll etdik. Bu, şagirdlərin hamısını materialla təmin etmək baxımından da əlverişli oldu.

Qazanılmış biliklərin mübadiləsi.

Bu, cütlik şəklində işin tətbiqi ilə həyata keçirilir. Həmin prosesdə cədvəllərdə düzəlişlər, dəqiqləşdirmələr aparılır, əlavələr edilir.

Məlumatın müzakirəsi

Üç şagirdə (hərəsi iki sütunda işləməklə) lövhədəki cədvəli doldurmağı həvalə edirəm. Bu prosesdə, adətən, qızgın mübahisə gedir. Hər kəs cədvəle daha tutarlı, əhəmiyyətli əlavələr etmək arzusunda olduğunu bildirir. Onların şifahi şəkildə bildirdikləri əlavələrin, düzəlişlərin bütün sinif tərəfindən dinlənilməsinə, münasibət bildirilməsinə xüsusi diqqət yetirir və buna vaxt ayırıram.

Bir sıra hallarda cədvəldəki hər sütunda əhatə olunmalı cavabı ayrı-ayrı şagirdlərə danışdırıram. Bu, şifahi nitqin inkişaf etdirilməsi baxımından səmərəlidir. Ümumiyyətlə, şagirdlərin monoloji nitqinin dinlənilməsi imkanı diqqətdən yayınmamalıdır (8).

Nəticənin çıxarılması, ümumiləşdirmənin aparılması. Buna nail olmaq üçün aşağıdakı istiqamətləndirici suallardan istifadə edirəm:

- C. Məmmədquluzadənin həyatı və yaradıcılığı barədə məlumatın öyrənilməsi nə üçün lazımdır?
 - Onun həyatında, fəaliyyətində bu günün adamı üçün örnek nə ola bilər? -Yazıcının əsərlərində əksini tapan hansı məsələlər bu günə səsləşir?

Qiymətləndirmə.

Şagirdlərdən bir neçəsini qiymətləndirir və jurnalda qeyd edirəm. Bunun üçün yalnız şifahi cavabları yox, müstəqil işlərin nəticələrini də əsas götürürəm.

QEYD: Şagirdlərin dərstdə öyrəndikləri materialın mənimsəmə səviyyəsini ölçmək və tətbiqetmə qabiliyyətini yoxlamaq üçün ev tapşırığının verilməsi də məqsəduyğundur.

Evdə iş. Layihə üzrə işi davam etdirin.

1. Sınıfdə öyrəndiklərinizi göstərilən mənbələrdən topladığınız məlumat əsasında zənginləşdirin və tamamlayın.
2. Yazılı qeydlər əsasında şifahi təqdimata hazırlaşın.

Həmçinin şagirdlərin müstəqil işləyə bilməsi üçün aşağıdakı mənbələri təklif etmək olar.

Mənbələr:

1. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. Altı cildə. V cild, Bakı: Elm, 2009
2. Babayev Y. M. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi Bakı: Elm və təhsil, 2014
3. Ədəbiyyat (X sinif şagirdləri üçün elektron vəsait).
4. <http://edebiyat.ucoz.com>.

Yekun olaraq qeyd etmək istədik ki, hər hansı bir sənətkarın ədəbiyyat tarixində yeri və mövqeyi, ənənələrə sadıqlığı, novatorluğu, özündən sonra gələn ədəbi nəsillərə təsiri və s. kimi məsələlər şagirdlərə təkcə ədəbi-tarixi biliklər vermir, həm də onların milli qürur, layəqət və iftixar hissinin formalaşdırılmasında fəal rol oynayır. Sənətkarın həyatı və yaradıcılıq yolu ilə bağlı materiallar tədrisi nəzərdə tutulan ədəbi əsərlərin daha dərinlən qavranılmasına şərait yaradır. Ədəbi əsərlərin hansı şəraitdə meydana gəlməsi şagirdlərin ümumi inkişafına əməli-başlı təsir göstərir, onu daha yaxşı başa düşməyə imkan verir. Maraqlı bir söz eşidəndə, şeir parçası və ya əhvalat dinləyəndə biz dərhal onun müəllifi ilə marqlanırıq. Bu mənalı sözü və ya fikri söyləyənlərin şəxsiyyətinə bizdə dərin bir hüsn-rəğbət yaranır.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

1. N.Cəfərov, N.Araslı, S.Hüseynov. VIII sinif üçün dərslik. Bakı, 2005, səh. 159-160.
2. Mir Cəlal, F.C.Hüseynov. XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı. Bakı, 1974, səh. 17-19.
3. Hacıyev A. Azərbaycan ədəbiyyatının tədrisi metodikası, Bakı 2003
4. Əhmədov C., Ədəbiyyatın tədrisi metodikası, Bakı 1991
5. Ədəbiyyatın tədrisi metodikası, pedaqoji universitet və institutlarda bakalavr hazırlığı üçün proqram, Bakı 2005
6. Veysova Z, Fəal(interaktiv) təlim, müəllim üçün vəsait, Bakı 2007.
7. www.kurikulum.az
8. www.edu.gov.az

Xülasə

Məqalədə ədəbiyyatın tədrisi prosesində mühüm mövzulardan olan "Tərcümeyi-hal materiallarının tədrisi" məsələsinə toxunulmuş, müasir dərslin tələbinə uyğun tövsiyələr verilmişdir. Hər bir sənətkarın yaradıcılığı qədər onun tərcümeyi-halının da öyrədilməsi vacibdir. Belə ki, əsər müəllifinin tərbiyəsi, təhsili, yetişdiyi mühit və hansı tarixi mərhələdə yazıb-yaratması mütləq şəkildə onun əsərlərinə sirayət edir. Biz sadalanan mühüm faktorları öyrəndikdə əsərdə müəllif tendensiyası, onun həyata baxışı, mövzunu mənalılandırma xüsusiyyətini daha düzgün mənimsəyə bilirik.

Bu gün ümumtəhsil məktəblərində tərcümeyi-hal materialları, siniflərdən aslı olaraq, fərqli məzmununda və həcmdə öyrədilir. V-VII siniflərdə tərcümeyi-hal materiallarının öyrədilməsi ilə bağlı proqramda heç bir tələb irəli sürülməmişdir. Lakin həmin siniflər üçün hazırlanan dərsliklərdənənənədən çıxış edilərək yığcam bioqrafik məlumat verilir. Bu materiallarda başlıca məqsəd sənətkarın şəxsiyyətinə və yaradıcılığına maraq oyatmaqdır.

Açar sözlər: ədəbiyyat, dərslin tədrisi, sənətkar, şair, yazıçı, bədii əsər, sənətkar ömrü, ədəbi mühit, dünyagörüş və s.

T

RANSALTION USING NEW LEARNING METHODS – ADAPTATION OF CASE MATERIALS

Summary

In the article, the issue of "Teaching of biographical materials", which is one of the important topics in the process of teaching literature, was touched upon, and recommendations were given in accordance with the requirements of the modern lesson. It is important to teach the biography of each artist as well as his work. Thus, the author's upbringing, education, the environment in which he grew up and the historical stage in which he wrote and created definitely affect his spirit. When we study the listed important factors, we can better understand the tendency of the author in the work, his outlook on life, and the feature of interpreting the subject.

Today, in secondary schools, biographical materials are taught in different content and volume, depending on the classes. There are no requirements in the curriculum for teaching biographical materials in grades V-VII. However, in the textbooks prepared for those classes, it gives concise biographical information based on tradition. The main purpose of these materials is to arouse interest in the personality and creativity of the artist.

Keywords: literature, lesson teaching, artist, poet, writer, artistic work, artist's life, literary environment, outlook, etc.

Rəyçi: DOS. L. Ələkbərova